

Klic TRIGLAVA

LETO VIII.

18. APRILA 1955.

ŠTEV. 163.

BREZ NAS

Lani septembra, ko je pričela zasedati skupščina Združenih narodov, se je na drugi strani ceste prvič sestala skupščina Zaslužjenih narodov. Misel, ki je rodila ta begunski parlament, je bila, naj bi svobodni zastopniki narodov za železno zaveso istočasno z Združenimi narodi, vendar pa ločeno, razpravljali nekako o istih vprašanjih, o katerih razpravlja glavna skupščina Organizacije združenih narodov.

Čeprav je stvar debate, kolikšen je trenutni uspeh take skupščine, pa naj zaseda potem že v plenumu ali v odborih, je vendar na daljšo dobo zamisel posrečena. Dobro izdelane resolucije morejo komunističnim delegatom mešati vsaj štrene, ko govorijo o obrambi ceste; če poleg tega vodstvo skupščine še poskrbi, z ameriško pomočjo vseka kor, da je delo takšne skupščine deležno čim večje publicitete, da so z njim v kar največji meri seznanjeni delegati svobodnih narodov, potem se more ob konkretnih vprašanjih čuti odmev teh begunskih prizadevanj tudi v dvorani Združenih narodov. Možnost razprave je seveda zaenkrat omejena, ker sta od vseh satelitov navzoči v Združenih narodih samo Poljska in Češkoslovaška; toda slejkoprej se utegnejo pridružiti tudi Albanija, Bolgarija, Madžarska in Rumunija ali pa utegne glavna skupščina proučevati kakšno vprašanje prav iz teh držav; položaj treh baltijskih držav je seveda poseben, ker jih je vsrkala Sovjetska zveza. Kljub temu pa so Zaslužjeni narodi dvignili svoj glas v njihovo obrambo.

V oči bode odsotnost zastopnikov Jugoslavije v tem parlamentu Zaslužjenih narodov. To vprašanje je nepovabljeni dr. Tupanjanin sprožil na sami skupščini in je žel gotovo razumevanje; toda zadeva se je zdela zborovalcem preveč kočljiva, da bi jo razpravljali na skupščini, pa so rajši z njo zadolžili poseben odbor.

Razlage so različne, zakaj niso bili povabljeni zastopniki svobodne Jugoslavije odnosno zastopniki svobodnih Slovencev, Hrvatov in Srbov. Eni pravijo, da je prišla pobuda za to begunsko skupščino od "Odbora predstavnikov držav pod sovjetskim suženjstvom". Tam Jugoslovani na noben način ne morejo biti zraven. Drugi menijo, da so za radne delegacije v Združenih narodih svetovale, da se je treba predvsem boriti za osvoboditev satelitskih dežel, kjer seveda Jugoslavije ni. Tretji zatrjujejo, da so bili Jugoslovani zato izpuščeni, ker nimajo v emigraciji svojega državnega predstavnštva. Nekateri so se dalje vpraševali, kdo naj bi na skupščini vendar predstavljal begunske Srbe, če že ne bi hoteli delati izbire med dr. Mačkom in dr. Pavelićem odnosno dr. Krekom in dr. Žebotom. Mar Konstantin Fotić? Ali pa morda vojvoda Djujić in vojvoda Jevdjević? Kaj pa Radoje Knežević? Ali celo Milan Stojadinović?!

Kolikor moremo od daleč slutiti zadevo, je verjetno prišel glede Jugoslovanov namig od botra: od Odbora za svobodno Evropo. Čeprav bi ta rad videl, da ga ne bi spravljali v kako zvezo z ameriškim zunanjim ministrstvom, je vendar gotovo, da obstojajo gotovostiki. Najbrž ne bomo daleč od resnice, če pravimo, da State Department ni pri

poročal, naj bi v skupščini Zaslužnjenih narodov sedeli tudi svobodni Slovenci, Hrvati in Srbi. In Odbor za svobodno Evropo se je držal tega nasveta. Podobno kot se ga je najbrž držal poleti 1950., ko je za vedno odgodil svoja prizadevanja, da bi spravil Slovence, Hrvate in Srbe skupaj in ustanovil nekakšno "Svobodno Jugoslavijo". Tedaj so to narekovali mednarodni dogodki (vojna na Koreji in Titovo približevanje Zapadu), povzročili pa zaradi zakasnitve v dokajšnji meri sami s-h-a begunci.

Mar naj bi danes bilo kaj drugače, ko zapadne velesile gledajo, da ne bi dražile Tita? Prav v tem vidimo glavni vzrok, da Jugoslova = nov ni v skupščini Zaslužnjenih narodov. S tem dejstvom so se tako morali sprijazniti tudi že begunci iz satelitskih držav. Oni sami so vendar prav na skupščini priznali, da je "jugoslovansko vprašanje" kočljive narave.

Videti je kot da tega niso spoznali samo še svobodni Slovenci, Hrvati in Srbi. Niso dojeli, da je Jugoslavija danes mednarodno-pravna stvarnost in da moramo z njo - hočeš nočeš - računati. Niso dojeli, da je jugoslovanski primer poseben in da ga pred mednarodnim svetom ni mogoče reševati v okviru neke antikomunistične formule. Zato je zelo verjetno, da se bo ta samolasten primer razvijal po drugačnih zakonih kot ostali satelitski.

S tem ni rečeno, da med nami in drugimi begunci ne bi smelo biti sodelovanja. Kar naj ga bo in čim več, toda naša pot in naša taktika bi morala biti drugačna od njihove, po vsej verjetnosti tudi sredstva naših prizadevanj.

Zdi se sicer paradoksalno, toda Tita bi morali izzvati prav tam, kjer je najbolj močan. To je tam, kjer smo mi zdaj najbolj šibki. Samo tako bi pred svetom obrnili nase pozornost, saj nas do = slej nihče niti ne povoha ne. Za začetek bi bilo to vsekakor nujno in kot izhodiščna točka. Seveda pa že to zahteva od nas revolucijo v ma = lem. Revolucijo, ki bi odstranila našo kronično šibkost in nas nare = dila močne. Ali je tega zmožna stara generacija, ki misli, da še ve = dno predstavlja narode Jugoslavije?

PRAVNA POT

Na tem mestu smo že opetovano opozorili, da bilo skupnosti bilo posamezniki premalo izkoriščajo možnost priziva na sodno oblast, ka = dar mislijo, da se jim godi krivica. Tu mislimo tako na naše narodne manjšine kot na begunce, če zaidejo v neprilike. Hvala Bogu, da je v glavnem vsaj sodna oblast na zapadu politično indiferentna in v raz sojanju neodvisna. Zdi se nam, da to dejstvo vsi podcenjujemo, bodisi zaradi režimske odvisnosti sodišč v današnji Jugoslaviji, pa verjetno tudi zaradi slabih izkušenj iz predaprilske Jugoslavije, ko nikakor ni bilo mogoče govoriti o nedotakljivosti jugoslovanske justice. Teh predsodkov, da tako rečemo, se je pa treba iznebiti.

Marsikdo se še utegne spomniti sodne razprave proti dvema itali = janskima časopisoma, ki sta pred leti žalila č.g.Kračino, ki pastiruje med beneškimi Slovenci. Tedaj je - na nesrečo - sicer prišlo do porav nave, toda ni mogoče reči, da bi bila razsodva videmskega sodišča ne = ugodna za g.Kračino. Najnovejši primer iz Trsta spet kaže, da je mož = no uspeti pred sodiščem, čeprav je bila stvar izgubljena pred politič no-upravno oblastjo. Jugoslavija je namreč lani zahtevala od Italije izročitev jugoslovanskega državljanja, ki se je zatekel v Trst. Kot o = bičajno ga je komunistični režim obdolžil kriminalnih prestopkov; za = to se je Beograd skliceval na dogovor iz l.1922. o izročanju zločin = cev.

Prizadevanja odvetnika dr.Branka Agneletta so uspela, da je tr = žaško prizivno sodišče, kakor je poročala DEMOKRACIJA, razsodilo, da v Trstu veljavni zakoni ne predvidevajo izročanja zločincev, tudi če bi bil begunec kriv prestopka v Jugoslaviji. Tako je bil izpuščen.

Podobno je pred leti uspelo doseči pred beneškim sodiščem izpust dr. Sfiligoja iz Gorice, ki je bil malo prej znova aretiran, češ da še ni odsedel kazni, ki mu jo je med vojno prisodilo fašistično sodišče.

Res pa je, da so takšne tožbe običajno draga in dolgotrajna zadeva. Redkokateri posameznik si jih more omisliti, če mu res ne gre za življenje ali smrt. Toda tudi v takih primerih so se slovenski odvetniki pokazali velikodušne. (Zakaj se ne bi spomnili, da je imel č. g. Kračina na razpolago slovenskega odvetnika zastonj, pa se je rajši odločil za furlanskega, ki zadeve potem ni tako izpeljal, kot bi jo naj?!) Gotovo pa je to dokaj lažje za skupnosti, ki morejo pravdo temeljiteje pripraviti in lažje nositi breme stroškov.

Ko se dogodki s slovensko narodno manjšino na Tržaškem in sploh pod Italijo ne razvijajo kot bi se morali, je vredno misliti tudi na pravno pot. Morda utegne biti v mnogih primerih to poslednja, rešilna bilka.

SPOMINI MLADEGA KRALJA

Končno je založba Cassell izdala dolgo napovedovane spomine bivšega kralja Petra ("A King's Heritage", str. XVI+214, cena 25 s.). Že po izvlečkih, ki jih je pred letom objavljala londonski SUNDAY DISPATCH, je bilo mogoče sklepati, da napovedani spomini ne bodo prinesli nič posebnega. Bivši kralj pripoveduje spomine od svojih ranih dni pa tja do svojega izgnanstva na zapadu, ki ga je povzročil Titov prihod na Dedinje. Nagromanih je veliko drobnarij, pa naj že gre za kraljevo študiranje, kraljevo ljubezen ali njegove avtomobile. Čas pa je našel tako kralja kot njegove ministre nepripravljene na velike dogodke, ki so zamajali tečaj države. O teh gigantskih dogodkih, ki so zahtevali žrtev poldruga milijona ljudi, zvemo dejansko bore malo: malo nam = reč o vzrokih, ki so dejansko povzročili izgubo prestola. Teh kralj ni dojel. Toda ali jih je sploh mogel? Saj mladič ni bil star niti osemnajst let, ko se je država zrušila. Toda morali bi jih dojeti njegovi svetovalci. Na žalost in nesrečo jih ti niso dojeli niti te = daj niti jih ne dojamejo danes. Kraljevi spomini sicer nimajo kake politične vrednosti, vendar pa dovolj kažejo, da bi kraljevi ministri uničili vsako stvar, kakršnekoli bi že potem bile kraljeve vrline, kot se je izrazil eden od kritikov. Kaj je končno mogel storiti mladoletni kralj, obdan od ministrov in svetovalcev, ki so se izživljali v nadmudrivanju, intrigiranju, aferah in klikah? Končno je sam padel na isto višino, le da kralj o tem v svojih spominih skrbno molči.

ROKA ROKO UMIVA

Zdrava pamet enostavno ne more dojeti, da se kar petsto nekvalificiranih izvoznih podjetij peča z jugoslovansko zunanjo trgovino. Primerov, ki jih je na naslednjih straneh le nekaj naštel naš sodelavec, bi mogli navajati na stotine skozi vsa leta "socialistična graditve". Za narodno gospodarstvo je vendar nekaj nezaslišanega, da mora skupnost - to je država - na tak način podpirati izvozno podjetje, ki z izgubo prodaja na tujem svoje proizvode, da od podjetja za prekomerno vrednost odkupi tujo valuto. Odnosno, da država s tako nesolidno politiko podpira inflacijo in draginjo, zaradi pomanjkanja predmetov za domačo potrošnjo, pa načrtno povzroča nižanje življenjske ravni prebivalstva.

Ker se vse to dogaja pri belem dnevu, ob pričujočnosti nikdar speče tajne policije in sploh rednega upravnega aparata, se vsekakor vsiljuje vprašanje, zakaj režim takemu početju že prej ni naredil konca, oziroma zakaj ni postavil novih predpisov, ki bi uredili to netrговsko trgovino.

Odgovor na to vprašanje je zelo enostaven: pri izvoznih in uvoznih podjetjih so prizadete visoke komunistične glave. Predvsem je zunanja trgovina domena Uprave državne varnosti odnosno njenih organov. Zato je praktično nemogoče, da bi kdaj prevladal v takem sistemu trgogovski smisel. Kdo bi si upal postaviti po robu vsemogočni Udbi? Kdo si je drznil v Tretjem Reichu kljubovati Gestapu, ki je tudi imela svoje domene in privilegije? Zaradi videza navzven in zaradi prekomerne korupcije utegne osrednja oblast zdaj pa zdaj spremeniti zadevne predpise, ne zdi se pa verjetno, da bi se lotili radikalne reforme v trgogovskem duhu. Režim je namreč tako odvisen od svoje tajne policije, kot je odvisna tajna policija od režima. Drug drugemu sta hudo potrebna.

KLIC TRIGLAVA
57, Totland Road
LEICESTER

Izhaja 1.in 3.ponedeljek v mesecu

MIRKOVIĆ ALI KNEŽEVIĆ?

Kanadski HRVATSKI GLAS je koncem marca objavil zanimivo pismo b. generala Bore Mirkovića, glavnega organizatorja puča 27.marca 1941. V njem je poleg drugega tudi namignil, da pripravlja knjigo, ki naj bi razjasnila tedanje dogodke. Sicer pa je generalovo pismo ostra zavrnitev b.pešadijskega majorja Živana Kneževića, ki se tolče na svoja prsa, kot da bi on organiziral ves državni udar.

Na splošno to ni nič nenavadnega, da si več ljudi po srečno izvršeni akciji prisvajajo zasluge zanjo. Če bi izid bil drugačen, bi prav tako vsi hiteli izjavljati, da niso imeli nič pri stvari. Kar je zanimivo je le to, katere osebe nastopajo pri taki burki. Na politični strani so si doslej jemali prvenstvo predvsem srbski zemljoradniki; zdaj pa vidimo, da hočejo imeti zraven prste že tudi srbski Demokrati. Na vojaški strani je bilo do nedavnega smatrano, da je odigral poveljniško vlogo general Bora Mirković. V božični številki GLASU KANADSKIH SRBA pa je g.Živan Knežević, čigar ime je z njegovima bratoma tako usodno povezano z medvojnimi emigrantskimi vladami, objavil "Odlomke iz knjige o 27.marcu". Iz njih - samo iz odlomkov, ne pa iz 27.marca - izhaja g.Živan Knežević kot vodilni organizator in izvršitelj puča. Tam se tudi povzpne do zaključka, da je bil "sporazum Cvetković-Maček najtežji udarec za edinost vojske". Na to kost pa je kot lačen pes planil seveda HRVATSKI GLAS in ne brez razloga sklepal, da torej ni bil pristop k Trojnemu paktu 25.marca glavni vzrok državnega udara ampak sam sporazum med Cvetkovićem in Mačkom l.1939. Kot rečeno je imel GLAS dokaj razloga za tako sklepanje, če je namreč izvajanja g.Kneževića sprejel kot resno pisanje. Saj je vendar iz "odlomkov" razvidno, da ni bil spiritus agens celotne zarote kak Simović ali pa Mirković, temveč v vojaškem pogledu sam major Živan Knežević, v političnem oziru pa prof.Radoje Knežević iz Demokratske stranke.

To pa je bilo le malo preveč za generala Mirkovića. Ta se doslej ni spuščal v javne polemike o 27.marcu in je stal bolj ob strani. V svojem pismu uredniku HRVATSKEGA GLASU je precej robato - a zaslužno - obračunal z majorjem Kneževićem, dočim je za profesorja zapisal, da o njegovi politični karieri vse do noči 26/27.marca 1941 sploh ni imel prilike kaj slišati.

Glavni vzrok njegovega pisma pa je bojazen, da bi nepravilni zaključki, ki jih povzročajo Kneževićevi "odlomki" poslabšali že itak napete odnose med Srbi in Hrvati. Zato general zatrjuje, da je samo pristop k Trojnemu paktu povzročil državni udar, sicer bi do njega prišlo že v avgustu 1939., ko je bil podpisan sporazum o Banovini Hrvatski. Zraven je še pristavil, da je poveril najbolj odgovorne naloge pri izvedbi udara trem hrvatskim častnikom. Tudi to dejstvo govori v prilog generalovega zatrjevanja, da brez 25.marca ne bi bilo 27.marca.

(Dalje na 8.strani.)

KUPČIJA, KI REDI

Trgovca, ki izkoristi domačo stisko za svoje mastne dobičke, bi komunisti postavili za vzgled brezvestnega kapitalizma, ki pije kri de lovne mu ljudstvu. Takih cvetečih izrazov nam manjka za iste in hujše pojave v samem socialističnem gospodarstvu. Po različnih komunističnih časopisih posnemamo primere. Tako je podjetje "Spoljopred" iz Titograda lani, ko je bilo pomanjkanje hudo, kupilo časopisni papir v Avstriji po 155 za tono ter tako spodrezalo kupčijo podjetju "Centroprom", ki je kupovalo papir po 132. Ko so namreč Avstrijci zvedeli za višjo ceno, ki so jo bili Jugoslovani pripravljeni plačati, niso dovolili izvoza po nižji ceni.

Tako je "Spoljopred" sicer vtaknil dobiček kupčije v žep, a časopisi so morali kupiti dražji papir, če so hoteli tiskati. Kaj se to tiče titogradskega podjetja? Sam komunistični dnevnik pravi, da se kapitalistična podjetja bolje obnašajo na tujem trgu; nastopajo skupno ter sonarodnjakom ne izpodkopavajo tal pod nogami. Naučila so se pač, da morajo v lastnem interesu skupaj držati, kar zaenkrat presega dojetje komunistov, ki so se posvetili trgovini.

Gnoj namesto zlata

Tito sam je v Zagrebu na povratku iz Indije dejal, da ga je bilo več sram zaradi jugoslovanske zunanje trgovine. Med strokovnjaki, ki se bavijo s tem donosnim poslom, so namreč posebno tiči; na splošno pa ves sistem socialistične trgovine omogoča čudna poslovanja. Neko sarajevsko podjetje je poslalo v Brazilijo več vagonov orehov, ne da bi jih dobro prebrali. V Braziliji so dva vagona "proglasili za gnoj", kot se odločno odreže LJUDSKA PRAVICA, in vse orehe sežgali. Podobno so iz Češkoslovaške vrnili nič manj kot 30 vagonov orehov.

Orehi niso edino jugoslovansko izvozno blago, ki se namesto v zlato spreminja v gnoj. Neprebrana jabolka poskušajo podjetja prodajati v tujini v zaboječkih iz nepooblašanih desk, sicer dokaj cenjene suhe slive na natrpajo v navadne vreče. Jajca jugoslovanskih kokoši so po znanstvenih analizah boljše kot v drugih deželah, kjer jih proizvajajo v košjih farmah. Toda Danci ali Holandci jajca dobro sortirajo, dobro zavijejo in jih hitro razpošljejo na tržišče. Z njimi skuša tekmovati recimo neko bosansko podjetje, ki pobere, natovori in izvozi jajca neposredno iz vasi, ne da bi jih prebralo. Pakiranje, ki je bilo "primitivno", pa je bilo najbrže podobno tistemu v jerbasu, ki ga ženska nade na glavo in nese v bližnji trg na prodaj.

Lepo je smrdelo tudi več tisoč kilogramov sira, ki ga je "Gradi = nar" iz Skoplja poslal v Egipt, kjer ga niso sprejeli, a so ga slabo vskladiščili, tako da se je vsa količina pokvarila. Z izvozom perutnine se bavi kar 33 podjetij, ki so lani preživljala slabe čase ter so zato s tako nujno ponujala blago, da so tuji kupci postali nezaupni. Perutnino so nekatera podjetja klala pri kmetih v vaseh; na razpolago ni mojo ne klavnic, ne hladilnic niti hitrega prevoza. Zato se je pokvarila perutnina trvdke "Bilje" v Zahodni Nemčiji in "Slavonke" in "Zagreb -koop" v Italiji ter jo je bilo treba uničiti.

Ni jim mar draginje

Podjetja se niso menila niti za take hude izgube, niti za povpraševanja na tujem tržišču, niti za domači trg. Tekmovala so pri odkupu jajc in perutnine in ponujala vedno višje cene, kar je seveda vplivalo na domačo dobavo in povzročalo draginjo. Enako so navijali cene mesu. Kmetje so razumljivo radi prodajali živino izvoznemu podjetju, ki je nudilo visoko ceno; socialistična gospodarstva so kljub svojemu socializmu delala isto, a z večjo oblastjo; in kdor je doma hotel jesti meso, je moral drago plačati svojo pečenko. Višnje, ki so na tujem dobro šle v denar, so poskočile v kratkem času, ko so jih obirali, od 100 din na 250 din kilogram. Cene orehov so izvozniki porinili od 60 din na 120.-

Kako torej, da izvozna podjetja kljub temu dobro zaslužijo? Kako, da se kljub toliki potratnosti le izplača izvažati? Razlog je v sami titovski ureditvi trgovine. Izvoz uživa vse prednosti in vso podporo države. Zaradi graditve industrije in slabe kmetijske proizvodnje si je Jugoslavija nakopala grde inozemske dolgove. Kljub temu še vedno nujno potrebuje tuje blago; ne samo surovine in stroje za tovarne, temveč celo pšenico za vsakdanji kruh svojih prebivalcev. Uvoz more plačevati le z lastnim izvozom in ker ta ne zadošča, se mora nadalje zadolževati v tujini. Toda celo Amerikanci nimajo denarja na pretek, da bi plačevali Titove dolgove. Zato je Jugoslavija postavljena pred hudo nalogo, da za vsako ceno poskuša plačati za svoje lastne potrebe. Svetozar Vukmanović je v proračunskem govoru pred meseci na svoj zapleten način, a dovolj jasno pokazal to nujno vprašanje.

Zato je zunanja trgovina miljenček države in uživa izredne ugodnosti pri zamenjavi tujih valut. Po lanskim predpisih, ki so se kasneje nekoliko spremenili, so podjetja pridržala 45% prisluženega tujega denarja. Po osnovnem tečaju za zunanjo trgovino je dolar veljal 600 din. Podjetja pa so svoje valute lahko prodajala doma na borzah (oziroma ob računskih mestih, kot jim pravijo v socializmu) po mili volji in so do bila za dolar tudi po 3000 dinarjev. Čeprav so torej prodajala svoje blago v tujini z izgubo, so jo lahko nadoknadila pri prodaji tujega denarja. Poleg tega so predpisi dajali prednost izvozu nekaterih predmetov.

Huje kot gnila jajca

Ni čudno, da je bilo ustanovljenih nad 500 podjetij, da bi izkoristila to zlato jamo izvoza in uvoza. Zakonski predpisi dajejo okrajnim ljudskim odborom pravico, da ustanavljajo zunanjetrgovinska podjetja, če so dani za to pogoji na njihovem področju. Predpisi pa so dovolj širi roki in možnost visokih dobičkov dovolj zapeljiva, da odbori ustanavljajo podjetja, čeprav v samem okraju nimajo kaj izvažati. Ta podjetja se potem zakade na trg kjerkoli v državi in trgujejo drugo z drugim, da bi si zagotovila izvozno blago. Konkurenčni boj izvoznih podjetij je znatno vplival na dvig cen in znižanje življenjskega standarda ljudi. Kajti tudi kmetje, ki se okoristijo z visokimi cenami nekaterih pridelkov, grdo plačajo za svoje potrebe.

Odnos do milijonskih izgub in čudovitih trgovskih potez je značilno titovski. "Spoljopred", ki je s svojo v začetku omenjeno papirno kupčijo stal državo drage denarce, je Zunanjetrgovinska zbornica strogo ukorila. Enako je bil ukorjen "Eksport-Import", ki je pripravil državo ob kak milijon dinarjev. Grčija je namreč kupovala etilalkohol in štiri jugoslovanska podjetja so ga ponudila po 120 dolarjev za tono. Ta cena bi bila sprejemljiva, če ne bi "Eksport-Import" ponudil etilalkohol po 102 dolarja, nakar so Grki zasumili, da zaradi tako nizke cene nekaj z jugoslovanskim etilalkoholom ne more biti v redu in niso sklenili kupčije.

Mnogo strožje so titovci postopali v primeru, ko ni šlo za žep, temveč za ugled države. Lesni odsek Zunanjetrgovinske zbornice je sklenil opustiti poslovanje z newyorško tvrdko Robinson, ker se jim je zdelo, da škoduje jugoslovanskemu gospodarstvu. Tovarna "Kopit in pet" iz Sevnice s tem ni bila zdovoljna in je poslala Zbornici protestno pismo, prepis tega pisma pa Robinsonu v New York. To je bil nepopisen greh, kajti v pismu so bila omenjena nekatera vprašanja, "o katerih tuja tvrdka ni treba, da bi bila obveščena". Postopek je "škodoval ugledu proizvajalcev in naši zunanji trgovini, ker so dali tuji tvrdki podatke notranjega značaja". Navedba ne omeni, da bi poleg ugleda trpel tudi zaslužek. A pismo je zbudilo titovce v nos huje kot gnojni orehi, smrdljiv sir in gnila jajca. Častno razsodišče je predlagalo, naj podjetje izbrišejo iz spiska zunanjetrgovinskih organizacij.

(gs)

Slovenija bo imela 131 komun, na mesto 384 dosežanih občin. Iz ob = stoječih 20 okrajev in dveh samoupravnih mest bo nastalo 11 okrajnih skupnosti.

TITO IN ATOMI

V svojem govoru v zvezni ljudski skupščini sredi marca je Tito na znanil, da ima Jugoslavija na razpolago dovolj surovin in tehničnega znanja za proizvodnjo nuklearne energije v miroljubne namene. Že preje je obstajalo v Jugoslaviji troje raziskovalnih zavodov za nuklearno energijo, v Beogradu, Zagrebu in v Ljubljani. Kmalu po Titovem govoru v skupščini je zvezni izvršni svet ustanovil posebno zvezno Komisijo za atomsko energijo in postavil Aleksandra Rankovića (nekdanjega "vrhovnega policaja") za predsednika. V prvih dneh aprila se je ta komisija prvič sestala in predložila ustanovitev še dveh inštitutov: geološkega in tehnološkega, za iste namene.

Na pogled bi se torej skoraj zdelo, da je tudi Jugoslavijo zagrabil "atomska mrzlica," kot je namignil ameriški NEWSWEEK 21. marca. Sprimo gospodarskih poskusov, ki jih jugoslovanska vlada dela malo preveč rada, bi morda ne bilo preveč presenetljivo, če bi se naenkrat domislila, da mora tudi ona začeti graditi atomsko energetska centralo. Morda bi ne bilo presenetljivo, a gotovo kaj malo uresničljivo za precej dolgo dobo. Brez dvoma je mogoče pripisati Titovi vladi toliko realizma, da se precej dobro zaveda, kje čevelj žuli jugoslovansko gospodarstvo, tudi če teh žuljev ne more ali ne zna vedno odpraviti. Zato je težko pričakovati, da bi jugoslovansko "proizvajanje" in uporaba atomske energije prišla kaj daleč od ustanovitve raznih inštitutov in raziskovanja, kar je v politiki za dolgo dobo gotovo pozitivno. Jugoslavija ima ogromno vodno bogastvo, medtem ko je pomanjkanje elektrike zlasti ob rastoči industriji zelo občutno. Ena od najbolj perečih nalog jugoslovanskega gospodarstva je torej čimprej dokončati vsaj začetne centrale, ki bodo zagotovile dovolj sile za že zgrajeno industrijo, ki pač ne more čakati na "atomsko energijo v miroljubne namene", če naj se Jugoslavija sploh kdaj znebi dolgov v tujini in dvigne še vedno zelo nizek standard naroda.

V istem govoru v skupščini je Tito tudi pozval svet, da odpravi in uniči vsa atomska orožja. Ta poziv je samo odmev proglašene neblokovske politike Jugoslavije in strahu narodov in vlade pred vojno. Da si jugoslovanski narodi vojne ne žele, je jasno in nič manj jasno ni, da si je tudi vlada ne želi, če ne že zaradi drugega, prav gotovo zato, da bo le v miru mogla razviti svojo "socialistično demokracijo" (s pomočjo dolarjev in funtov) do stopnje, ko si bo med narodom zagotovila podporo, kakršne nobena predvojna vlada ni uživala. To nedvomno drži in če pomislimo, da bo vlada uživala vso podporo v narodu le, če bo ta v vsakem oziru dobro in zadovoljno živel, potem smo take želje vlade le lahko veseli; bati se pa moremo, da ni uresničljiva, dokler bo v Jugoslaviji veljalo, da je dober komunist tudi dober gospodar, dober profesor itd.

K Titovemu pozivu za uničenje vsega atomskega orožja bi pa vendar mogli spričo sedanje svetovne situacije reči, da se dobro zaveda, da to vsaj zaenkrat ni mogoče, in da se prav tako zaveda, da bi v najslabšem primeru - napada z vzhoda - Jugoslavijo reševala zapadna vojaška pripravljenost. Tako od časa do časa pišejo zapadni časopisi o Nehrujevi miroljubni politiki. In Tito je obiskal Nehruja prav pred kratkim. Kar pa zadeva razvoj atomske energije v miroljubne namene v Jugoslaviji, pa Tito prav tako računa na mednarodno sodelovanje in zlasti ameriško pomoč na tem polju. In če se da kaj dobiti, zakaj ne bi dobil!

Zanimivo pa je, da še ni bilo kaj čuti o sodelovanju na tem področju med Jugoslavijo, Grčijo in Turčijo, tremi balkanskimi zavezniki.

Kot drugo zanimivost bi lahko še dodal - brez kakršnegakoli namigovanja - da je v istem tednu, ko je Tito govoril v skupščini, tudi Rumunija naznanila, da so v deželi odkrili bogastva uranija in da name rava razviti atomsko-pogonsko industrijo.

Mirče

(Nadaljevanje 4. strani:)

To je tem bolj verjetno, ko razkrije, da sta bila generala Simovč in on (Mirković) med tistimi častniki, ki so v juniju 1938. poslali po sebnega odposlanca - s posredovanjem g. Večeslava Vilderja - k dr. Mačku. Tega naj bi pridobil za to, da bi HSS vstopila v koalicijsko vlado, če uspe zahteva nekaterih generalov pri knezu Pavlu, da je treba odstavi-
ti pronacističnega Stojadinovića in demokratizirati državo. Dr. Maček je na to pristal, ker naj bi nova prehodna vlada pripravila volitve, iz katerih bi potem lahko nova vlada uredila srbsko-hrvatsko vprašanje. General Mirković trdi, da je bil dr. Mačkov pristanek pogoj, da bi generali sploh šli pred kneza. Žal pa potem pri knezu Pavlu niso uspeli. Če bi, bi morda razvoj dogodkov v Jugoslaviji zadnjih sedemnajst let bil dokaj drugačen, kot je sicer bil. (ps)

BALONI ZA POLJSKO

(Podatki iz "News from behind the Iron Curtain")

V decembru 1953. je prosil ameriške vojaške oblasti v Berlinu za zaščito podpolkovnik Jožef Swiatlo, ki je bil dotlej podnačelnik 10. od delka v Ministrstvu za javno varnost v Varšavi. Septembra lani je Swiatlo pričel govoriti na Radiu SVOBODNA EVROPA in pred svetom, zlasti pa samim Poljakom, razkrivati zločine in medsebojne borbe komunističnih oblastnikov Poljske. To je imelo hude posledice v varšavski vladi. Odstavili so policijskega ministra in ga poslali vodit ministrstvo za poljedelstvo; Odstavili so dalje vse kompromitirane osebe, ki jih je navajal Swiatlo; nekatere od njih so izključili iz partije, druge pa so pozaprli. Kljub tem spremembam je podoba še vedno ostala črna. Na rod je imel zlato priliko, da skozi hudo razpoko gleda v salone komunistične gospode. Da bi to poučno podobo videlo še več ljudi, se je "Odbor za svobodno Evropo" odločil za "operacijo Spotlight". Podobno kot že prej proti Češkoslovaški in Madžarski je tudi zdaj izkoristil ugodne vetrove proti Poljski in z njimi poslal na tisoče balonov, ki od 12. februarja dalje nosijo Poljakom knjižice s Swiatlovimi razkritji.

Namen te akcije je, oslabiti komunistični kontrolni aparat, s pomočjo podrobnega prikaza komunističnih metod pa omogočiti Poljakom, da se bodo mogli sami uspešneje boriti proti njim. Operacija naj obenem vliva vero v ljudstvo, da Zapad na Poljsko ni pozabil.

HRVAŠKI NAČRT

"Pregrozno je, da bi mogli verjeti." Tako zapadnjaki pogosto kot neverni Tomaži sprejemajo vesti o množičnih zločinih nad ljudmi. Iz prav takega stališča pa pogosto tudi kak naš emigrant zdvomi nad srbskimi ali hrvatskimi obvestili, kako so ustaše ali četniki klali svoje nasprotnike. Tem prej, kadar zločine pripisujejo duhovnikom ali redovnikom. Saj se kaj takega vendar zdi nemogoče... HRVATSKA ZORA je nedavno objavila izvleček iz pisma fratra Otona Knezovića, ki je 4. marca 1944. predlagal Paveliću, da je "treba odločno rešiti" dalmatinsko vprašanje. Piše, da se ni mogoče zanesti na prebivalce dalmatinskih obmorskih mest, ker da so "mešanica starih Latinov, Vlahov, Italijanov, Slovanov in Hrvatov". Tako se vsi ti niso nikdar počutili kot Hrvati in rajši služijo vsakomur drugemu kot na NDH ziji. Frater je zato predložil, da "je treba po vojni razseliti dalmatinska mesta po Bosni, Slavoniji in Hrvatski in nikjer ne več kot po tri (prebivalce) skupaj; v (dalmatinska) mesta in primorska pristanišča pa naseliti Ličane, Bosance, Hercegovce in Zagorčane, ker bodo zanesljivejši in bodo ustvarili čisti hrvatski naraščaj. Šele potem bo Dalmacija hrvatska."

Zgražali smo se nad preselitvami, ki so jih izvrševali Nemci in Sovjeti. Pozabili pa smo, da se je tak načrt pekla rodil tudi v Zagrebu - ne proti Srbom, ampak proti lastnemu ljudstvu, proti Hrvatom. Tič.

NAROČNINA ZA KLIC TRIGLAVA: četrtletno 6/-, za celo leto 24/- . Za inozemstvo odgovarjajoča vsota.